

відкриту сферу (відомо собі, відомо іншим); закриту сферу (відомо собі, але не відомо іншим); та сліпу сферу (не відомо собі, але відомо іншим). Вчений вважає, що найбільш релевантною для саморозкриття є закрита сфера. В результаті саморозкриття вона стає частиною відкритої сфери. Розкриваючи себе та отримуючи обернений зв'язок (збільшуючи відкриту сферу та зменшуючи сліпу), можливо досягти кращого розуміння себе, що в свою чергу підвищує самоповагу та самоприйняття.

Внаслідок того, що період юнацтва є етапом бурхливого розвитку та становлення особистості, то для даного періоду досить важливим є одна з головних функцій саморозкриття, яка заключається в тому, що воно сприяє психічному здоров'ю особистості. С. Джуард, Е. Еріксон [3], К. Роджерс, І. Ялом стверджували, що особистісне зростання блокується, якщо людина не відкривається іншим.

Отже, аналіз літературних джерел дав можливість розглянути саморозкриття як важливий психологічний феномен, який проявляється у реагуванні людиною на нинішню ситуацію і повідомленні співбесідникові інформації про своє минуле, що є релевантною з точки зору розуміння реакцій на теперішні події. Згідно даних зарубіжних та вітчизняних досліджень, саморозкриття є необхідною умовою особистісного зростання, становлення самосвідомості, ідентифікації особистості, об'єктивізації її самооцінки.

Література

- 1.Бородина М.В. Мотивация самораскрытия студентов в межличностном общении / Психологический вестник РГУ. Вып. 4. Ростов - на - Дону: Изд-во РГУ, 1999. – С. 138 – 146.
2. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / Максименко С.Д. – К. : 2006. – 240 с.
3. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис : Пер. с англ. / Общ.ред. и предисл. Толстых А. В. – М. : Издательская группа «Прогресс», 1996. – 344 с.
4. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. Книга для всех и ни для кого / Ф. Ницше; перевод В. В. Рынкевича; под ред. И. В. Розовой. – М. : Интербук, 1990. – Ч. 1. – С. 40.
- 5.Хайдеггер М. Преодоление метафизики / М.Хайдеггер. – М. : Республика, 1993.– С. 221-238.

УДК 159.942:373.3.011.3-052(043.2)

ВОРОНОВА О. Ю., КАВКА Л. М.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЕМПАТІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Соціально-економічні і політичні процеси, що відбуваються в Україні, зумовили зміни в моральній атмосфері суспільства. Утвердження демократичних норм суспільного життя висуває нові вимоги до духовного розвитку дитини, її підготовки до життя. В контексті наукових теорій духовного розвитку особистості, основою яких є концептуальні положення М.М. Бахтіна, М.О. Бердяєва, В.І. Вернадського, В.С. Соловйов,

П.О. Флоренського, В.Е. Франкла, постає нове бачення психологічних проблем розвитку дитини, починаючи з ранніх етапів її становлення.

Різні аспекти розвитку особистості висвітлювалися в роботах відомих вітчизняних психологів та педагогів (К.О. Абульханова-Славська, М.Й. Боришевський, Д.Б. Ельконін, О.В. Запорожець, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, Н.О. Непомняща, В.О. Сухомлинський, та інші), які стали методологічним та теоретичним підґрунтям багатьох досліджень цієї проблеми. Серед них значне місце посідають дослідження емоційного розвитку, чутливості, сприяння та співпереживання (Л.І. Джрнзаян, А.Д. Кошелева, Я.З. Неверович, Л.П. Стрелкова). Низка досліджень була присвячена саме окремим аспектам розвитку емпатії та її компонентів (Л.М. Алексеева, С.Б. Борисенко, Л.П. Виговська, Т.П. Гаврилова, Л.П. Стрелкова, І.М. Юсупов), співвідношенню емпатії та моральності (А.А. Валантінас, А.В. Соломатіна, Н.О. Шевченко), впливу різних факторів на процес виховання емпатії (Р.О. Агавелян, Г.Ф. Михайліченко) [1].

Проблема емпатії – одна з найскладніших у психологічній науці. Невловимість цього феномена для дослідників підтверджує розмаїття у визначеннях його суті, механізмів, функцій, ролі емпатії в моральному розвитку особистості, просоціальній поведінці, альтруїзмі тощо. Накопичений матеріал вимагає певної систематизації, узагальнень і доповнень. Без теорії емпатії неможливо розвивати теорії особистості, міжособистісних відносин, зрозуміти сутність людини як суспільної істоти, суб'єкта, який самодетермінується, та трансцендентної індивідуальності. Теорія емпатії допоможе у вирішенні складного завдання психології, яке полягає, на думку багатьох вчених, не стільки в описі суб'єктивної реальності внутрішнього світу людини, скільки в дослідженні і розумінні зв'язків між цим світом та зовнішнім світом існування особистості, що утворюють у сукупності її цілісний життєвий світ [4].

У багатьох роботах показано, що молодший шкільний вік не тільки є сензитивним для формування навчальної діяльності, але є дуже важливим етапом у соціальному розвитку дитини, у становленні її зв'язків з оточуючими людьми за межами родинних стосунків. Прийняття нової соціальної ролі школяра, готовність відповідати очікуванням інших, здатність будувати власну поведінку відповідно до зразків, а також формування власних очікувань щодо поведінки інших людей роблять дітей цього віку сензитивними до виховання у них емпатійних можливостей (Г.С. Абрамова, Т.П. Гаврилова). У працях Л.І. Божович, С.Г. Якобсона доведено, що створення умов емпатійної взаємодії серед школярів та між вчителем і школярами стає значущим фактором позитивної соціальної ситуації розвитку дитини молодшого шкільного віку [2].

У вітчизняній психології зроблено досить ґрунтовний історичний огляд зарубіжних досліджень емпатії Т.П. Гавриловою [6]. У продовж останніх років він був доповнений оглядом досліджень емпатії в рамках особистісно-центрованого підходу, в контексті дослідження соціально-психологічної емпатії та визначення основних положень у вивченні цього явища. Після класичної

роботи Т.П. Гаврилової з'явилася низка нових досліджень емпатійних явищ не тільки в зарубіжній, але й у вітчизняній психології. Л.П. Журавльова спробувала доповнити згадані погляди, систематизувала різні підходи до розв'язання проблеми емпатії і намітила деякі перспективи їх подальшого дослідження «Перед дослідниками стоїть завдання, – наголошує Т.П. Гаврилова, – створення теорії емпатії, проникнення у її природу, аналізу функції емпатії в житті людини, вивчення генезису емпатії і умов її формування» [6; 3].

Отже, проведений аналіз наукової та психолого-педагогічної літератури засвідчив: проблема особливостей формування емпатії у дітей молодшого шкільного віку є досить актуальною та недостатньо вивченою. Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми емпатії показав, що у вітчизняній психології зроблено досить ґрунтовний історичний огляд зарубіжних досліджень емпатії. Упродовж останніх років він був доповнений оглядом досліджень емпатії в рамках особистісно центрованого підходу, в контексті дослідження соціально-психологічної емпатії та визначення основних положень у вивченні цього явища.

Література

1. Бех І. Д. Вивчення особистості молодшого школяра / І.Д. Бех // Початкова школа. – 1993. – №3. – С. 6-10.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович. – СПб. : Питер – 2008. – 400 с.
3. Журавльова Л.П. Психологія емпатії : Методичні рекомендації / Л.П. Журавльова, Т.В. Коломієць, А.І. Литвинчук, Т.В. Можаровська. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 42 с.
4. Журавльова Л.П. Психологія емпатії : монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – 328 с.
5. Орищенко О.А. Диференційно-психологічний аналіз емпатії : автореф. дис.... канд. психолог. наук / О.А. Орищенко 19.00.01. – Одеса, 2004. – 21 с.
6. Гаврилова Т.П. Понятие эмпатии в зарубежной психологии (Исторический обзор и современные проблемы) // Вопросы психологии. – № 2. – 1975. – С. 147-158.

УДК 373.016:172.15

ВОШКОВЦ А. І., ЛАЛАК Н. В.,
Мукачівський державний університет

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Сьогодні в умовах змін у соціальному, економічному і політичному житті України постала проблема радикальної перебудови у сфері виховання. За останні роки українська освітня галузь переповнена реформаційними процесами, які стосуються і національно-патріотичного виховання. Важливими кроками у цьому напрямку є затвердження і прийняття до дії Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки, Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді і, зрештою,

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>